

לעילוי נשמת
ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללוחדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ד ט"ו ביהמ"ד למנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, כ"ח אלול תשס"ח

מסכת גיטין ע"ט-פ"ה

גליון מס' 488

השבוע בגליון

- ◆ עגלה שנפלה מתא המטען
- ◆ למי שייך הכסף המונח בקופות?
- ◆ למי שייך הכביש?
- ◆ מקומה של עגלת אשפה
- ◆ כסף שנפל מנוסע

- ◆ עריכת חופה בלילה
- ◆ ביטול חרמות ונידויים של קהל

- ◆ הדחת פרנסים
- ◆ שבועה ליד אלונקת מתים
- ◆ אכילת בשר חזיר והלוואה בריבית
- ◆ מקורה של לשון ארמית
- ◆ תכיבת גט בשתי שפות

דף עח/א לתוך קלתה מגורשת

עגלה שנפלה מתא המטען

מבואר בסוגייתנו, כי כאשר בעל מניח גט בכלי של אשתו, הרי זה כאילו נתן את הגט בידה, אף על פי שהכלי מונח בחצרו של הבעל. זאת, משום שבהסכמתו לכך שהכלי יונח ברשותו, הוא משאיל לה את המקום עליו הוא מונח, וממילא נחשב הכלי כאילו הוא מונח בחצרה והיא זוכה בגט, שהרי "חצרו של אדם קונה לו".

למי שייך הכסף המונח בקופות? הלכה זו נוגעת גם לגבי דיני ממונות רבים, ביניהם, מנהג המצוי בזמננו, שבבתי אבילים מניחים קופות צדקה עבור מוסדות שונים, שמאחר שניתנת רשות לגבאי הצדקה להניח בתוך הבית, הקופה, שהיא כלי של הגבאי, זוכה לו במעות עבור העניים, ואין רשות לשנות את ייעוד המעות (עין שו"ת "מנחת יצחק" חלק ח' סימן פ"ו).

למי שייך הכביש? בשאלה מעניינת דן בית דין שנדרש להכריע בתביעתו של נוסע כלפי נהג אוטובוס. באחד מעיקולי הדרך בואכה ירושלים, נפתחה דלת תא המטען ועגלה השייכת לנוסע הושלכה ממנה וניזוקה קשות, ועתה תבע הנוסע את תשלום הנזק מן הנהג. אחת מן השאלות אותן יש לברר היא, מאחר שאחד מן התנאים היסודיים לקבלת שמירה על חפץ היא בהכנסתו של החפץ לרשות השומר [לדעת "מחנה אפרים", הלכות שומרים סימן ז', או על ידי קנינים אחרים], יש לדון, האם הכנסת העגלה לתא-מטען כמוה כהכנסתה לרשותו של הנהג, או שמא, מאחר שהאוטובוס נמצא ברשות הרבים, אין הדבר נחשב כהכנסת העגלה לרשותו.

במקרה זה הכריע בית הדין על פי דברי הראשונים (רשב"א ור"ן בבא מציעא ט/ב) המוכיחים מסוגייתנו, כי כאשר ניתנת לאדם רשות להניח את כליו בחצר הזולת, נחשב בעל הכלי כבעלים של הקרקע אשר עליה מונח הכלי. על כן, גם מקום עמידת האוטובוס אשר יש לו רשות לעמוד ברחובה של עיר, נחשב כרשותו של הנהג, וממילא הכנסת חפצים לתא המטען, נחשבת כהכנסתם לרשותו של הנהג [אמנם, יש לדון בכל מקרה ומקרה לגופו, ולברר היטב באלה אופנים נחשב הנהג כאחראי לפתיחתה הפתאומית של דלת תא המטען]. מעניין לראות כיצד סוגיה זו משתלשלת ונוגעת גם לדיני איסור והיתר, כאשר על פי דברי סוגייתנו הגר"י ווייס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" חלק ד' סימן נ"ו), לימד זכות על יהודי התפוצות לגבי בעיה הלכתית הנפוצה בחו"ל בערבי פסחים.

דבר העורך

ויתנו לך כתר

בעשרות בתים בעיר רעננה ניכרה תכונה ערה בשעה שש בבוקר, בשבת קודש פרשת כי-תצא. אם נעקוב אחר האנשים נגלה כי הם מתכוננים במרץ לתפילת שחרית, אשר הוקדמה בשבת זו בשעתיים תמימות. בדיקה קלה תגלה כי הם משתייכים לקהילת רעות, ונמנים על מתפללי בית הכנסת משכן אורי. בכל שבת הם מתכנסים בצוותא לתפילת שחרית בשעה שמונה וחמשה. זאת השבת הם מתכנסים לתפילה בשעה שש וחצי.

הסכיתו ושמעו: בבית כנסת זה מתקיים בכל יום שיעור בדף היומי על ידי הרב ישראל מאיר רעאני שליט"א. במהלך הזמן התעכבו הלומדים פה ושם בסוגיות שונות ונוצר פער של דפים אחדים. לומדי השיעור אשר ביקשו להדביק את הקצב ולחבור לרבות אחיהם לומדי הדף היומי בכל העולם, ישבו וטכסו עצה עד שנמנו וגמרו ביניהם להציע לרב מגיד השיעור לבוא לשבות בעירם ולקיים שבת-הדף-היומי במסגרתה הם ילמדו דפים אחדים ויצמצמו את הפער!

לשם כך הוקדמה תפילת שחרית בשעתיים, כדי לפנות זמן לאחד משיעורי הדף היומי הארוכים שהתקיימו אי פעם - שלש וחצי שעות! לאחר תפילת שחרית המוקדמת נערך קידוש מפואר ואחר כך ישבו הלומדים עם מגיד השיעור והגו בתורה שעות ארוכות.

היתה זו שבת נפלאה ומרוממת, מספרים בני הקהילה, תוך שהם מציינים את הר"ר קובי שליט"א, אשר הניע את כל מה שהיה צריך כדי שהרעיון יקרום עור וגידים. כיהא וכיאות לשבת רוחנית, בליל שבת נערך עונג שבת המוני, מתובל בדברי תורה ובזמירות שבת, ובסעודה שלישית התכנסו כל

עילוי נשמת

מרת **יפה נמדר** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע כ"ו באלול תשמ"ח

תנצב"ה

הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **אליהו אלעזר** ז"ל
ב"ר יוסף ברוך חיים ז"ל
נלב"ע כ"א באלול תשנ"ט

תנצב"ה

הנוצח ע"י התניו שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **משה אליעזר האוזר** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ז באלול תשנ"ו

תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידו הר"ר שלמה האוזר ומשפ' שיחיו תל - אביב

לעילוי נשמת

הרב החסיד **משה אביגדור הלוי פסטג** ז"ל
ב"ר אלימלך ז"ל נלב"ע כ"ח באלול תשס"ג
תנצב"ה

נר ה'
נשמת אדם

במקומות רבים בחו"ל אין העיריה מודעת לדיני הפסח הנוגעים לתושבים היהודים, וכך לא פעם, הפסולת המצטברת בפחים בערב פסח, אינה מפונה אלא לאחר התקדש החג. נוהל זה עורר בעיה חמורה, כיצד על התושבים היהודים לנהוג בחמץ שבעגלת האשפה הנמצאת בחצרם.

מקומה של עגלת אשפה: על פי דברי סוגיינתנו, בה מבואר כי נתינת רשות להנחת כלי בחצר, גם כוללת את השאלת הקרקע שמתחתיו, יכולים גם אותם יהודים לבוא אל המנוחה והנחלה. זאת, משום שפחי הזבל השייכים לעיריה, נמצאים בחצרותיהם, ובמתן הרשות לעירייה להניח את הפחים בחצר, גם הוקנה לה מקום הנחתם, ושוב אין החמץ נמצא ברשותם אלא ברשות העיריה... אמנם הוסיף וכתב, כי לכתחילה ראוי לשפוך חומר חריף על החמץ ולהפכו למאכל שאינו ראוי לאכילת כלב, אשר אין עליו שם מאכל כלל ועיקר.

דף עח/א חצר מהלכת היא

ויכוח בין נוסע לבעל רכב

מבואר בסוגיינתנו, כי אף על פי שהשלכת הגט לתוך חצר או לתוך כלי של האשה, נחשב כמסירתו לידה, מכל מקום, אין מועילה מסירת הגט לעבד של האשה, משום שהוא נייד ו"חצר מהלכת" אינה קונה. אלא שרבא (בבא מציעא ט/ב) מחדש, כי בעל סירה שדגים קפצו לתוך סירתו זוכה בהם מדין "חצר", כיון שהם נכנסו לרשותו. אמנם הסירה אינה עומדת במקום אחד, אך היא נחשבת כלי נייד ואינה "חצר מהלכת", כיון שתזוזתה אינה נגרמת מכחה העצמי, לעומת העבד הנע ממקום למקום בכוחות עצמו.

כסף שנפל מנוסע: בספר "משפטי ליעקב" (חלק ב' סימן ל') מובא מקרה על אודות יהודי טוב לב, שהעלה למכוניתו שני נוסעים, שלא הכירו האחד את זולתו. לאחר זמן-מה ביקש אחד הנוסעים לרדת מן הרכב והשני המשיך בנסיעה. לפתע, גילה הנוסע הנותר סכום כסף נכבד במקום עליו ישב הנוסע שירד. חיפושים קדחתניים אחר הנוסע האלמוני העלו חרס, והתעורר ויכוח בין בעל הרכב לנוסע שמצא את הכסף, בדבר הבעלות על המציאה.

בביאור דיני רשות שזוכה לבעליה בדברים הנמצאים בתוכה, כתבו הראשונים (ראב"ד, רמב"ן, רשב"א, וריטב"א בבא מציעא ט/ב) כי כאשר הרשות אינה תלויה בדעת בעליה, כגון: עבד או בעל חיים, אזי, למרות שהם ממונו של אדונם, אינם כיד בעליהם לזכות עבורו בחפצים מדין "חצר", מפני שהם מהלכים ממקום למקום גם ללא דעתו. מעתה, במקרה הנידון, וודאי הוא שבעל המכונית זכה במציאה, שכן, למרות אף על פי שהמכונית נעה ממקום למקום, אין היא פועלת אלא על פי הוראות בעליה, ושוב הרי היא כלי הראוי לשמש כיד בעל הבית לקנות בו מציאות [במקרה הנ"ל ישנה בעייה נוספת של "באיסורא אתא לדיה" והדבר יהיה תלוי במחלוקת הפוסקים, מהרש"ל ומהרש"א בבא מציעא כו/א, בגדרי "באסורא אתא לדיה"].

דף פא/א ולנה עמו בפונדקי

עריכת חופה בלילה

בכל תפוצות ישראל נוהגים לערוך חופות בלילה וביום. אולם, ספרי הפוסקים דנים ארוכות, אם מותר לערוך חופה בלילה. הראשון שעורר ספק זה, היה המהר"י מינץ, ובעקבות כך אף עקר הרא"ם (חלק ב' סימן ל"ה) את מנהג אנשי עירו שקידשו בלילה, והנהיג שיקדשו ביום בלבד.

אין לגרש בלילה: יסוד הספק הוא, אם יש להשוות בין נתינת גט לקידושין. שכן, לגבי גירושין פסק המהר"י מינץ, כי גט הניתן בלילה **פסול מן התורה**, משום שגירושין נחשבים כתחילת דין, ואין דנים אלא ביום [להלכה, כתב הרמ"א, "שולחן ערוך" אהע"ז סימן קכ"ג סעיף ה', כי יש לחשוש לדעתו]. והנה, במקומות רבים (קידושין ה/א ועוד) מצאנו שהתורה הקישה את דיני הגירושין לדיני הקידושין, והלכות קידושין רבות נלמדות מדיני גיטין, כגון: שאפשר לקדש בשטר כפי שאפשר לגרש בשטר, וכן שאפשר לגרש על ידי שליח, ועוד. לפיכך, יש להסתפק, האם יש להקיש קידושין לגירושין ולפסוק, כי כשם שאין מגרשים אשה בלילה, כך גם יש לקדש אשה ביום בלבד.

סגולה לקידושין בלילה: מכל מקום, דעה זו לא נתקבלה בקהילות ישראל, ועורכים קידושין בין ביום ובין בלילה, כפי שכתב הגרע"א (שו"ת, תניינא סימן ע"א) כי מסוגיינתנו מוכח שקידושין חלים גם בלילה. שהרי בגמרתנו נחלקו בית שמאי ובית הלל, אם כאשר אדם לן עם גרושתו במקום אחד, יש לחשוש שהוא חזר וקידשה. הרי לנו, שגם קידושין שנערכו בלילה - חלים.

בשו"ת "יהודה יעלה" (חלק ב' אהע"ז, חו"מ סימן ל"ח) אף משבח את עריכת הקידושין בלילה, ומעלה עליהם את מאמר חז"ל, שלוחות שניות שניתנו בחשאי נתקיימו, ואף הלילה יש בו את מידת החשאיות, כאשר החושך שורר על פני הארץ.

אמנם, בסיום דבריו כתב הגרע"א, כי יתכן שיש לחלק בין קידושין הנעשים על ידי מעות לבין קידושי שטר שהוקשו לגמרי לגירושין הנעשים גם הם בשטר, ועל כל פנים בקידושי כסף, כפי שעורכים בזמננו, אין כל חשש.

מתפללי בית הכנסת בצוותא לשמוח בשמחת השבת ובשמחת התורה, במהלכה דיבר רב בית הכנסת הרב ברקוביץ שליט"א, המאציל את רוחו על הלומדים ומעודד את הפעילות המבורכת. מיד לאחר השבת כבר הצטרפו אנשים נוספים ללימוד הדף היומי. החיבור המיוחד במהלך השבת נתן לאנשים הזדמנות לחוות את הייחודיות של הדף היומי.

★ ★ ★

איך?

זו בוודאי השאלה שמנקרת כעת במוחם של רבים אשר היו חפצים בכל מאודם כי גם בקהילה שבה הם מתגוררים יתרחשו תופעות מסוג זה. כיצד מגיעים למצב שאנשים מוכנים לוותר על מנוחת השבת, לקום מוקדם, להצטרף לשיעור במשך שעות ארוכות? כיצד יוצרים את הדבוקה הרגשית המאחדת את כל לומדי השיעור ומשלהבת את לבם באש התורה? **הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א**, ראש בית המדרש למגיד שיעור הדף היומי, מסביר כי עמידה על הרקע להקמת שיעור הדף היומי בבית הכנסת משכן אורי, תשפוך אור על תופעה מרתקת זו.

בבית הכנסת משכן אורי לא התחילו עם שיעור דף היומי. הר"ר קובי שליט"א יזם בביתו שיעור חד-שבועי, כי חפץ שבביתו ילמדו תורה. כך זה התחיל. אחת לשבוע היה הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א נוסע לרעננה ומוסר שיעור בפני קבוצה קטנה שהתגבשה, גדלה והתרחבה. היה זה לפני ארבע שנים. מאז הועבר שרביט מסירת השיעור החד-שבועי לידיו האמונות של הרב אשר ליבי שליט"א, והוא מוסיף להתקיים עד עצם היום הזה. אך בכך לא היה להם די. בקרב משתתפי השיעור החד-שבועי גברה התשוקה ללימוד תורה, ובעידודו וביזמתו של הר"ר קובי שליט"א נפתח שיעור הדף היומי לפני כשנה, עם מגיד השיעור הרב שאול לוסטיג שליט"א, אשר העבירו באחרונה לרעו הרב ישראל מאיר רעאני שליט"א. "הוא וחבריו בשיעור מתפקדים כמו 'אחראי פיתוח' בעסק גדול", אומר הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, על ר' קובי. "תמיד הם חושבים מה אפשר להרחיב, לפתח ולהוסיף, וכך זכו להקמת שיעור הדף היומי."

זה מה שצריך - לחשוב קדימה! די בכך שבכל שיעור ובכל קהילה יהיה אדם אחד כזה, אשר יחשוב וירקום רעיונות, ישתף אותנו בהם וביחד נעשה גדולות ונצורות, בסיעתא דשמיא. אנו פתוחים לכל רעיון, וכשהיוזמה באה מתוך הקהל ההצלחה גדולה בעזרת ה': כך יכולה כל קהילה לזכות בכתר תורה משלה."

יתנו לך כתר מלוכה.
שנה טובה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

מענה לשון

דף פה/ב ולורכיה לוי"ו דכדו דמשמע וכדי

פְּדִי

בסוגיינתנו מעיר רש"י הערה לגבי הביטוי "ואמרי לה פְּדִי", המופיע בתלמוד הבבלי אחת עשרה פעמים. להלן נברר מהי כוונתו, תוך השוואה לכתבי היד של פירושו ועיון בדברי רבותינו האחרונים. אחת ההלכות בעניין הדיוקים בכתיבת נוסח הגט היא: "ולורכיה לוי"ו זוכדו", כלומר יאריך

דף פג/ב כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת

ביטול חרמות ונידויים של קהל

בסוגייתנו מבאר רב פנחס בשם רבא, כי התורה נתנה רשות לבעל להפר את נדרי אשתו, משום ש"כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת", כלומר: בשעת הנדר מתכוונת האשה, כי הוא יחול רק אם בעלה מסכים לכך.

הדחת פרנסים: חג הפסח בקהילת בני העיר לישובאה שבתורכיה עבר תוך מחלוקת חריפה בין בני הקהילה. היה זה לפני 438 שנה בשנת ה' ש"ל. שנים רבות חיו בני הקהילה בשלווה, כאשר כל ענייני הקהל נחתכים על פי שבעת טובי העיר, שעל פיהם ישק כל דבר. איש לא הטיל ספק בסמכותם, וגזירת נח"ש-נידוי, חרם, שמתא - שקיבלו עליהם בני הקהילה להשמע לפרנסים במשך עשר שנים, ייצב את מעמדם. אך לא לעולם חוסן. התמרמרות שהלכה וגברה כנגד הפרנסים הביאה את אחד מבני הקהילה לעמוד בבית הכנסת בתפילת שחרית ולהכריז, כי גזירת הנח"ש בטלה ומבוטלת. איש לא פצה את פיו, והכל הסכימו עמו. בתפילת מנחה כבר הכריזו על הפרנסים החדשים שנבחרו מתוך הקהל.

רבה של הקהילה, מהר"י אדריבי, שנדרש להכריע אם ניתן להתיר חרמות ושבועות באופן זה, כתב תשובה ארוכה וענפה בנושא (שו"ת "דברי ירבית" סימן רכ"ד), ואחר שנשא ונתן בעניינים מסועפים אלה, הוא פסק על פי דברי הרשב"א (שו"ת חלק ז' סימן רמ"ד) האומר, שקהל שקיבל על עצמו חרם אינו חייב להתירו על ידי חכם, אלא הקהל רשאי להתכנס ולבטל את החרם בעצמו. דין זה למד הרשב"א מדברי רב פנחס בשם רבא בסוגייתנו, האומר, שהטעם שהבעל רשאי להתיר את נדרי אשתו, הוא משום שהיא נודרת על דעתו. ממילא, הוא הדין לגבי קהל שגוזר חרם, שדעת בני הקהילה היא כי יוכלו להתכנס ולהתיר את החרם בעצמם.

על פי זה הכריע רב הקהילה, כי גם כאשר קהל מקבל על עצמו תקנה **בשבועה**, אין הם זקוקים להתירה כשאר שבועות, אלא הם יכולים להתכנס בעצמם ולהתיר את שבועתם, שהרי בשעה שנשבועו, נתנו דעתם על כך שהם עצמם יוכלו להתירה. להלכה, כתב ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן רכ"ח סעיף כ"ה) כי הקהל רשאי להתיר לעצמו את נדריו ושבועותיו, על פי דברי הרא"ש (בתשובותיו כלל ז' סימן ט') הכותב, כי נדרי הקהל ושבועותיו נעשים **כחזוק וגזירה** לתקנות בני הקהילה, אך אין הם נדרים ושבועות רגילים.

שבועה ליד אלונקת מתים: ה"שולחן ערוך" (שם) מוסיף, כי אם בעת השבעת הקהל השתמשו באמצעי הפחדה, שנהגו להשתמש בהם כאשר השביעו אדם בשבועה מדאורייתא, כפתיחה פתאומית של נאדות נפוחים שתכנסם השתחרר בקול רעש גדול, או האפלת מקום ההשבעה, הרי זה מוכיח כי כוונת הקהל היתה ששבועתם אינה רק כגדר וכאזהרה בלבד, אלא כשבועה רגילה שאין הקהל רשאי להתירה לבדו. מעניין לציין את דברי ה"ערוך", כי בעת ההשבעה נהגו שמשי בית הדין להציב אלונקה של מתים ליד הנשבע, כדי להחרידו משלוותו ולאיים עליו.

דף פד/א הרי זה גיטין ע"מ שתאכלי בשר חזיר

אכילת בשר חזיר והלוואה בריבית

אביי אומר בגמרתנו, כי אף על פי שהנותן גט לאשתו, רשאי להתנות שהגירושין יחולו בתנאים מסויימים, אולם, אם התנאי היה שהיא תאכל בשר חזיר, הרי הגט תקף מיד והתנאי בטל ומבוטל, משום שודאי לא התכוון הבעל באמת ובתמים לכך, שהרי הוא ידע שהדבר אסור.

לווה שאינו מוכן לשלם את הריבית: בעל "משנה למלך" (הלכות מלוה ולווה פרק ח' וכן ב"מחנה אפרים" הלכות ריבית סימן ל"ז) כותב, כי אדם שלוה מעות מחבירו והתחייב לשלם לו ריבית, ההתחייבות נחשבת כחלק מן ההלוואה, ועל כן, אם הלווה יודיע למלווה שאינו רוצה לשלם את הריבית - ההלוואה בטלה, והמלווה רשאי לתבוע את כספו עוד בטרם הגיע זמן הפירעון, כיון שלא הלווה אלא על דעת כן שיקבל ריבית זו.

עתה, יש לבאר מה ההבדל בין ריבית לבשר חזיר, כלומר: מאחר שמבואר בסוגייתנו, שבעל שהתנה עם אשתו שתאכל בשר חזיר כדי שגירושה יחולו, לא התכוון לכך באמת, והיא מגורשת גם ללא קיום התנאי, אם כן, מדוע לא נאמר שגם המלווה לא התכוון לכלול בתנאי ההלוואה התחייבות שיש בה איסור מן התורה, ואף כאשר הלווה יודיע שאינו מוכן לשלם את הריבית, לא ייחשב הדבר כביטול סעיף עיקרי מסיכומי הדברים ביניהם וההלוואה תיוותר ברת-תוקף.

ההבדל בין תנאי צדדי לתנאי עיקרי: חילוק בהיר בין שני המקרים עולה מדברי בעל "חוות דעת" (יו"ד סימן קס"א ס"ק ה'). כאשר נתבונן בתנאי שהתנה הבעל שאשתו תאכל בשר חזיר, נבחין כי תנאי זה אינו חלק מהותי מן הגירושין, אלא הוא תנאי צדדי בלבד. לעומת זאת, כוונתו העיקרית של המלווה בריבית היא להרוויח את כספי הריבית. מעתה מובן, כי כאשר התנאי הוא צדדי ואינו חלק מהותי מהעסקה, אנו אומדים כי אם הוא כולל איסור מן התורה, לא התכוון לכך המתנה באמת, והתנאי בטל והמעשה קיים. אולם, כאשר התנאי הוא העילה העיקרית לביצוע העסקה, אף שהוא

את האות ו' בתיבה "וכדו". הפוסקים דנו אם הכוונה היא להאריך יותר מהרגיל, או שהכוונה היא לכתוב הו' כרגיל, שהיא ארוכה יותר מ"י. רש"י (גיטין דף פה/ב ד"ה ולורכיה) מסביר שמטרת הלכה זו, שלא תראה הו"ו האחרונה כו"ד, ואז תתקבל המלה "וכדו" ואז יהיה משמע: "כלומר, ב'ולא כלום, באין ספר, כמו 'קדי נסבה; וכמו 'ואמרי לה 'קדי' שם חכם". מנוסח זה של פירוש רש"י, המופיע בדפוס, משתמע ש"קדי" הוא שמו הפרטי של אחד האמוראים. להלן כמה קושיות שמקשה הרב חיד"א ("פתח עינים") על נוסח זה:

"...הלשון מוכיח דזה שכתוב בפירוש"י 'שם חכם' אינו מרש"י... ואי גם מרש"י 'שם חכם' הוא מרש"י, הו"ל 'כמו כדי נסבה, אי נמי משמע שם חכם כמו ואמרי לה כדו... אבל השתא דקאמר 'כמו כדי נסבה וכמו ואמרי לה כדו' - מוכח... דרוח אחד להם ופירושן שוה: בולא כלום. וא"כ ודאי 'שם חכם' - כתבו מי שאינו חכם! ואינו מרש"י...". יש להוסיף ולהקשות: אם אכן פירוש 'קדי' הוא שם של חכם, הכיצד לא מצאנו בשום מקום שם זה בפני עצמו (כגון: "אמר 'קדי") אלא תמיד בביטוי הני"ל.

לפיכך, אין ספק שהפירוש הנכון ברש"י הוא ש"קדי" היינו: בחינם, סתם, לשווא, בלי כלום (יתכן ש"קדי" התקצרה מהמילה "קדיב", קָזַב; ויתכן שהתקצרה מהמילה "קדיהא", כמות שהיא) ומשמעות הביטוי "ואמרי לה כדו", היינו שיש מוסרים הלכה זו בלא שם אומר. ואכן בכתבי היד של פירוש רש"י כאן כתוב: "וכמו ואמרי לה כדו, בלא חכם".

כיוצא בזה מצאנו בפירוש רבינו חננאל (הוריות ז/ב), ובשם הרמב"ם.

להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 כ"ב. דוא"ל u-frank@neto.bezeqintnet

פנינים

דף פ/א שינה שמו ושמה

דקדוק בכתבי שמות

מעשה בגאון רבי חיים מולאזין זצ"ל שכתב מכתב לבתו, שהתגוררה בעיר אחרת, חתמו ומסרו לשליח. **כשיצא** השליח התחרט רבי חיים, החזירו והחליף את המכתב באחר.

בנו רבי יצחק שהיה נוכח בדבר, תמה: שני המכתבים זהים לחלוטין!

- **לא** דקדקת בני, הסביר לו רבי חיים. המכתב השני שונה מן הראשון באות אחת בשמה של בתי. ירא אני פן יזדקקו לתת גט באותה עיר לאשה ששמה כשמה, ויעזרו במכתבי על מנת לידע כיצד נכתב שם זה ונמצאתי גורם תקלה חמורה... **יש** אומרים שאכן כך אירע לבסוף, שמכתבו של הגר"ח שימש הוראה כיצד אותו שם נכתב!]

דף פא/א צריכה הימנו גט שני

בין קידושין לגירושין

פעם נשאל הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל על

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
אימייל: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700

כולל בתוכו איסור מן התורה, אולם, מוכח באופן ודאי, כי המלווה אכן התכוון לעבור על דברי התורה הקדושה וכלל את ההתחייבות בתוך העסקה, לפיכך, אי קיום ההתחייבות גורר אחריו את ביטול ההסכם כולו (עיין עוד בספר המפתח על הרמב"ם שם).

דף פה/א גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם מקורה של לשון ארמית

בכל שטרי הגירושין מופיע המשפט הבא שמקורו במשנתנו: "הרי את מותרת לכל אדם". משפט זה בלבד נכתב בלשון הקודש, כפי שהוא מצוטט במשנה לעומת יתר המשפטים שבגט הנכתבים בלשון הארמית. מעניין לגלות, כי מחקר בלשני, העוסק בגילוי שורשיה של השפה הארמית, מהווה בסיס עיקרי בחליפת מכתבים בין הפוסקים העוסקים בנוסחו של הגט.

כתיבת גט בשתי שפות: הרמב"ם פוסק (הלכות גירושין פרק ד' הלכה ח) כדברי התוספתא (פרק ז' הלכה י'), שגט שחלקו נכתב בשפה אחת וחלקו בשפה אחרת - פסול מדרבנן. על פסקו הקשה בעל העיטור (מאמר שביעי על נוסח הגט המובא במשנתנו), כיצד בשטרי הגיטין נכתב "הרי את מותרת לכל אדם" בלשון הקודש, ואילו יתר הגט כתוב בארמית!

הרמ"א (ש"ת סימן קכ"ו-ק"ל) עונה על כך, כי למעשה המשפט "הרי את וכו'" נכתב רק בשולי הגט, מאחר שבחלקו העליון של הגט, כבר נכתב משפט זה בארמית, ועל כן, האשה מתגרשת בגט מושלם שכתוב בארמית, ואילו את המילים "הרי את וכו'" כותבים פעם נוספת בשולי הגט בלשון הקודש, לייפוי השטר בלבד, כפי שאף עולה מדברי בעלי התוספות שכתבו, כי בזמנם כלל לא הכלילו משפט זה בתוך הגט. בנוסף, כתב הרמ"א, כי גם לדעת הרמב"ם, גט שרובו נכתב בשפה אחת ומיעוטו בשפה אחרת, כשר, ורק גט שחציו בלשונותיו - פסול.

לשון הקודש - מקורה של השפה הארמית: אמנם, הרמ"א מביא את דעתו של רבי שמואל יהודה קצנבלוגן, [בנו של המהר"ם פדואה], שאין דעתו נוחה מתירוץ אלה, ועל כן כתב, כי השפה הארמית אינה לשון בפני עצמה, אלא היא לשון הקודש שהשתבשה, ומשום כך הארמית ולשון הקודש נחשבות כשפה אחת.

דעה זו כבר הובעה על ידי המדקדק הגדול רבי אליהו בחור, בראש ספרו "המתורגמן", בשם ה"אבן עזרא", כי כאשר אבותיו של אברהם אבינו התגוררו בארם נהרים היתה לשון הקודש השפה השלטת, כפי שמוכיחים השמות שהעניקו לילדיהם, שהם בלשון הקודש. אולם, לאחר מכן, בתקופת לבן הארמי כבר שוחחו בשפה הארמית שהיא שיבוש של לשון הקודש.

כביסוס לתיאוריה זו, מביא הרב אליהו בחור ראייה מעניינת. השורש "נתן", מתורגם בארמית כ"הב", ובכל אופן אין מילה בארמית הבאה לבטא נתינה עתידית, אלא משתמשים במילה "יתן", הלקוחה מלשון הקודש. הרי לנו, שהארמית נבללה ונוסדה על שיבושים וטעויות שיסודם בלשון הקודש. אולם, הרמ"א חולק על מסקנה זו, ולדעתו, לאחר שנקבעה הארמית כלשון מיוחדת בפני עצמה, שוב נחשבת היא כשפה בפני עצמה, אף שמקורה בלשון הקודש.

בסיכומו של דבר כתב הרמ"א, כי מטעם אחר הוא מסכים לייחודיותה של השפה הארמית משאר השפות, שכן, התורה ניתנה בסיני גם בארמית, כפי שמצינו בתורה את המילים (בראשית לא/מז) "יגר שהדוּתא", ואף על תרגום אונקלוס הכתוב בארמית כתבו הפוסקים ("הגהות מימוניות" הלכות תפילה פרק י"ג), כי הוא שונה משאר התרגומים **משום שהוא ניתן בסיני**. זו הסיבה שגט אשר נכתב בלשון הקודש ובארמית אינו פסול, כי גם בתורה הקדושה השתמשה בסגנון זה.

ידי השלטונות הפולניים על אודות רב שמפני הספק סידר פעמיים גט לאשה אחת, ומתנגדיו מצאו מקום להעליל עליו כי אינו ראוי לרבנות - למחר עוד יקדש אשה פעמיים.
הסביר הגר"ז לשופטים הגויים:

כאשר רב מסדר קידושין פעמיים - יש לפטרו, שכן הקידושין הם ענין של קדושה ונעשים עם ברכה וכוס יין. אין לעשותם לבטלה. גירושין הם מעשה שילוח בעלמא, וניתן לעשותו עשר פעמים ואין בכך מתום.
סברו השופטים הגויים וקבלו והרב נותר על מכונו.

דף פה/ב ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין שלוש כנגד שלש

שלוש לשונות אלו, הן כנגד שלושה עניינים שבין בעל לאשה: אישות ביניהם, חיוב למזונות, חיוביה אליו. כנגד שלושת העניינים תקנו חז"ל שלוש לשונות, לשון גירושין (תירוכין) על האישות, ואילו "שבוקין" ו"פטורין" על החיובים שביניהם שמעתה הם נפטרים ונעזבים.
אף בתורה שלוש לשונות: "וכתב לה ספר כריתות" ו"שלחה מביתו", ו"יצאה מביתו". ספר כריתות כורת את האישות, שילוחה מביתו פוטר אותה מחיוביה, ו"יצאתה מביתו פוטרת אותה מחיוביו (פנינים משולחן הגר"א).

תחל שנה וברכותיה

מאורות הדף היומי

מברך את רבני בית מדרשנו,
מרבצי התורה,
מגידי השיעורים שליט"א,
משתתפי השיעורים,
ידידינו ותומכינו
וכל עם ישראל
בברכת

כתיבה וחתימה טובה

שנים טובים

לעילוי נשמת
הר"ר **יהודה הופמן** ז"ל
ב"ר שלמה זלמן הלוי ז"ל נלב"ע א' בתשרי תש"ס
תנצב"ה
הונצח ע"י
הר"ר **נחמן ומירה פלוטניצקי** שיחיו-הוצלה

לעילוי נשמת
הר"ר **פרץ שמואל שורץ** ז"ל
ב"ר חיים משה ז"ל נלב"ע ד' בתשרי תשכ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י התנו ובתו
הר"ר **דב יצחק פרידברג** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת
הרב ר' **אליעזר צבי זיכרמן** ז"ל
ב"ר דוד צ"ל יו"ר כולל בית דוד - חולון
נלב"ע כ"ח באלול תשס"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **יוסף גלדצהלר** ז"ל
ב"ר יהודה לייב ז"ל נלב"ע י"ט באלול תשל"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו הר"ר **לויסאן גלדצהלר**
ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **שרה שיינדל נפחא** ע"ה
ב"ר יצחק צבי נפחא ז"ל
נלב"ע ער"ה תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **כרימה צורף** ע"ה
בת מזלי ויחיא ז"ל נלב"ע ב' בתשרי תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ר' **אפרים צורף** שיחיו-שילה